

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Stephani Thevpoli Bened. F. Patric. Veneti,
Academicarum Contemplationum Lib. X**

Piccolomini, Francesco

[Basel], 1590

VD16 ZV 12463

Liber VII. De Natvra, Ac De Principiis Rerum natura constantium.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12918

STEPHANI THEVPOLI,
 BENEDICTI F. P. A-
 TRITII VENETI,
 ACADEMICARVM
 Contemplationum,
 LIBER VII.

DE NATVRA, AC DE PRINCIPIIS RE-
 rum natura constantium.

Intentio, & ordo explicatur.

CAP. I.

HACTENVS, duce Platone, præ-
 cipuos lustrauimus totius vni-
 uersi gradus: & naturæ ordinem
 sequuti, exorſi ab vno ſupra ea,
 quæ ſunt, collocato; ad mentem,
 caput entis, Solemque intelligibilem deſcen-
 dimus: mox ideas, quæ verè ſunt, intuiti, ad a-
 nimam deuenimus, potioresque eius partici-
 pationes; nempe ad eam mundi, ſphærarum,
 & Dæmonum. Quapropter rationi videbitur
 fortè conſentaneum, vt modò de homine lo-
 qui debeamus; qui naturæ ordine, ex Platonis
 ſententia, Dæmonum generi ſubordinatur.
 Verùm,

Verùm, quia homo inter ea numeratur, quæ in naturæ manibus collocantur; verè ortui subiiciuntur; & ex corpore constant penitus mortali, naturali quæ generationi propriè obnoxio: necessarium esse duxi, priùs de natura, de quæ principiis corporum natura constantium loqui; vt explicatis corporei hominis vndique principiis, cumulatius de eo, eius quæ conditionibus verba facerem. Versati hæcenus sumus in luce, & lumine; versabimur modò in natura, quæ vmbra quædam est; vt mox in materiæ tenebras descédamus: quæ nedum verè non esse dicitur; immò neque etiam id valet assequi, vt fiat. Et iure quidem à luce in tenebras progredimur, cum solùm per lucem nobis datum sit, vt tenebras modo aliquo intueamur. Nec mirari quispiam debet, si tam longè à vulgi sententia, communi quæ loquendi modo recedimus: cupimus enim, non sensu, sed ratione, & mète philosophari. Censent vulgares homines, nil esse supra corpus; & propterea solam materiam, & corpora verè esse dicunt: qua de re carpuntur à Peripateticis, qui supra materiam, & corpora, formas, animas, cœlestes quæ mentes reperiri affirmant. At ipsi quoque arguendi esse videntur; quatenus corporea, quæ re vera non sunt, ipsi absolutè esse affirmat: Nam apud Aristotelem ens multipliciter accipitur. Nonnunquam vsurpatur in sua magna latitudine; & sic absolutè vnum quod quæ nomine entis denotatur. Non-

nunquam accipitur, vt contradistinguitur à primo rerum principio: in qua significatione Deus dicitur principium entis; mundus verò corporeus, ens nuncupatur: Ideo Aristoteles in 8. Physicorum 52. dixit manere ens ipsum, hoc est, corporeum mundum in seipso, & in eodem; principio enim manente, necesse est omne manere continuum cum principio. Deum accipitur ens pro composito mortali; cuius entis materia, & forma, dicuntur principia: in qua significatione Aristoteles est vsus nomine entis in primo Physicorum 69. inquit: Vt æs ad statuam, ita materia rerum naturalium se habet ad id, quod est: In eadem quoque significatione censeo Aristotelem eodem nomine fuisse vsum in 2. Physic. cont. 1. dum dixit: Eorum, quæ sunt, quædam esse natura, quædam propter alias causas; & propterea in eo loco, non cælum, sed sola mortalia, inter ea, quæ natura constant, dinumerauit. Plato intimius considerans conditiones rerum; quoniam corporea esse umbras in fluxu collocatas optime nouit; propriè verò, & absolutè esse, denotat quid verum, quid permanens, & constans: propterea in latitudine mentis considerauit esse, in corporibus umbram, & fluxum eius. Nam quemadmodum, qui solo corporis oculo utitur, sola ea esse cæsent, quæ eo vsurpantur; qualia sunt corpora: ita qui solo utuntur oculo mentis; quo vsi præsertim sunt ter maximus Mercurius, Pythagoras, & Plato; sola ea, quæ
menti

menti respondent, verè esse cognoscunt. Et quamuis lis inter Aristotelem, & Platonem in solis verbis videatur posita; attamen ea ex rebus ducit originem: Plato enim cum nouerit ideas, rectè nouit veras, & proprias rerum formas; quas absolutè esse asseruit, easque ab umbris valuit distinguere: Aristoteles, cum ideas non posuerit, umbras à veris rebus non secreuit; sed umbras pro rebus amplexus est. Sunt itaque corporea, umbræ rerum. Neque propterea omnia corpora æquè fieri, & non esse putandum est. Nam Cœlum, quia non tot variationibus subiicitur, sed solum mouetur in orbem; quamuis ratione motus, & dependentiæ per motum, dicatur fieri; attamen ob constantiam essentiæ eius, & permanfionem, modo aliquo etiam dicitur esse: adeò, vt in parte sit simile animæ; quæ ratione actionis, & motus, dicitur fieri; ratione verò essentiæ, dicitur esse.

De Natura.

CAP. II.

Vm debeamus in vmbra corporum versari: quoniam eorum vmbra, luminirationum, & luci idearum respondens, est natura, vel naturæ vestigiū; iure primò de ea differendum occurrit. Conspicuum est, varias esse nominis naturæ significationes: vsurpatur enim frequenter id nomen pro quavis rerum essentia; nonnun-

quam pro conditione, & proprietate rerum; nonnunquam etiam secus, ut ex 5. Metaph. & ex 2. Physic. apud Arist. colligitur. At cæteris acceptionibus posthabitis, accipiens modò naturam, ut contradistinguitur ab anima, & mente; illisque subordinatur, ac famulatur; quid ea sit ex Platonis sententia, mihi declarandum propono. Variæ profectò fuerunt Philosophorum de natura sententiæ: convenere tamen prisca sapientes in quadam communi, & confusa eius significatione; quatenus omnes id proximum principium, ex quo corporea constant, per quod intrinsecus gignuntur, & transmutantur, videntur nomine naturæ significasse. Verùm quodnam sit id principium, vario modo explicarunt. Censuit Hesiodus, id esse terram; Thales, aquam; Diogenes, aerem; Heraclitus, ignem; Anaximander, intermedium quoddam. Sed hi longo intervallo à vero recesserunt; quoniam ea sunt composita, includunt naturam, & natura constat, nò autem sunt naturæ: quod ex eo patet, quia transmutantur, gignuntur, & intereunt. Arist. proximius ad veritatem accessit: nam censuit naturam esse formam, quæ in materia recipitur, & à materia pendet; ac insuper materiam, ob propensionem, quam habet ad formam: & propterea dixit, Naturam esse internum initium motus, & quietis. Verùm exactè, quid sit natura, non manifestavit. Primò, quia natura non propriè est rei forma, ut forma; & absolute ini-

tè initium motus est, sed præsertim, vt initium generationis rerum: nam *φύσις* Græcè, natura Latinè, dicta est à *φύω*; quod est nasci, & generari; vt indicetur, eam perinde generationis esse principium, ac ars, eius æmula, sit principium rerum effectibilium. Nouit profectò etiam Arist. naturam, & nasci siue generari, inter se adeò esse connexa: vt vnum ab altero deduceretur: ab exacta tamen veritatis explanatione recessit, quatenus cœsuit generationē dici naturā, quia via sit in naturā; cū potius dicēdū sit generationē dici naturā, quia naturæ est opus, & à natura proficiscitur; quemadmodū effectio artificis ars appellatur, nō quia ad artem deducat, sed quia pendet ab arte: artisq; leges, & rectitudinē seruat. Nec est necesse, vt sēper nomē recipiatur à fine; quod ex eo patet, quia generatio ducit ad animam, quæ re vera non est natura. Insuper, cū Natura ad nasci præsertim referatur, minùs rectè censuit Arist. eam primò dici principium motus in loco; cū potius primò debeat censerī principium generationis rerum. Præterea materia, quæ solūm subiicitur, solūmque apta est, vt transmutetur; nequaquam debet censerī natura; sed potius naturę, tanquam artificis, materia, vel eius vehiculum: est enim ex se penitus sterilis, & nil generare valet. Præterea Arist. nexum naturæ cum anima, & dependentiam, non manifestauit; adeò, vt ex eius explanatione minimè sit conspicuus nexus vniuer-

si, & graduum eius. Propterea rectius Plato dixit: Naturam esse vitalem, seminariamque virtutem ab anima mundi infusam materiam. De qua rectè dixit Plotinus, id ipsum esse naturam, quod ab anima mundi est ordinatum: adeò, quòd, vt mens à Deo, anima à mente; ita natura pendet ab anima. Insuper, vt mens à Deo ideas recipit, anima recipit rationes à mète; ita natura recipit semina ab anima. Demum, vt mens à Deo, ita anima à mente, itaque natura ab anima regitur, & dirigitur. Ex quibus primò conspicuum est, quomodo rerum gradus nectantur, pendeant, & dirigantur: Constat insuper, naturæ opera verè esse opera Dei: cum primò ab eo omnia proficiscantur, & dirigantur: Præterea constat, quomodo natura, quamuis proximè nil cognoscat, tamen oculatissima dici mereatur: & opera eius eminenti consilio, & providentia esse facta, iure merito dici possint. Propterea nō iniuria Plotinus Enneade tertia, naturæ insertam esse speculationem, & eius effectiones modo aliquo speculationes dici posse, existimavit.

Opinionis Platonice de Natura, clarior explicatio.

CAP. III.

Quoniam Platonis de Natura sententia, vt pulchra, & erudita; ita obscura est, & à paucis exactè explicata: Propterea pro eius lucidiori explicatio.

plicatione, altiùs nõnnulla repetèda cenfeo. Ut omnia per conuenientes gradus à primo principio proficiscantur: putandum est: quemadmodum ab ipso vno cum mente, emanant idèz omnes; à mente cum anima, cunctæ rationes prodeunt: ita ab anima cū natura produci semina, quæ omnium rerum sint proxima generationis principia. Natura itaque animæ substernitur, & ab anima semina recipit per quæ omnipara, & fecundissima nuncupatur. Insuper, Natura duplex est: vna præcipua, & propriè naturæ nomine honestanda: altera est, veluti vmbra, & vestigiũ eius. Propriè natura, est vis, & postrema quædam vita: quæ ab anima pendet, & materiæ infunditur. Et est vis seminaria, seminariis rationibus prædita: per quam materiã materiatis affectionibus perficitur. Hæc non est anima, sed infra animam posita, ab eaque profluens. Anima nõ est; quia non se mouet, sed solũ aliud; cū sit propriè principium generationis alterius: nuncupatur tamen vita, quia ab anima fluit, intrinsecusque ad formandum per suas rationes seminarias excitatur; & est, veluti perennis actus animæ; postremus tamen, & in materiam tendens, ac demum est propriè generationis principium; generare autem est munus vitæ: & dicitur vita postrema, quia ad materiæ affectiones eius actio terminatur; & sub ea, non alia vita, sed qualitũ vmbrearumque essentia, quæ latiùs extenditur, quàm vita, re-

peritur; & postrema materia, quæ nedum infra vitam, sed etiam infra essentiam collocatur. Huiusmodi natura, ea est, cui ars conuenienti ratione respondet: vt enim ars recta sua ratione est principium effectibilium; ita hæc natura suis seminariis rationibus est principium generationis rerum natura constantium: differunt tamen; quia Ars, non in suam, sed in alienam materiam operatur; Natura verò intrinsecus in propriam materiam suas vires effundit. Hæc itaque propriè natura est; cui seminariæ rationes ita sunt insertæ, vt minimè sint in ea, tanquam accidentia eius; sed potiùs sint ipsamet natura, & eius essentia. Altera reperitur, quæ quamuis natura sæpè nuncupetur, nõ tamè propriè natura est; sed vmbra, & vestigium eius: vt enim in consideratione animæ assignabatur, & anima, & simulacrum; siue vmbra, & vestigium animæ: ita loquendo de natura dicimus, infra propriè sumptam naturam dari vestigia, & vmbra eius: huiusmodi sunt materiæ formæ, siue affectiones materiæ; quæ, non principia, sed instrumenta sunt: cum enim non sint vitæ, nil generare valent; sed solùm materiam reddunt procliuam, & aptam ad generationem: ideo instrumenta potiùs naturæ, quàm natura dici merentur; attamen ea quoque nonnunquam, naturæ nomine appellantur.

Dixisto

*Diuisio Naturæ in vniuersalem, &
propriam.*

CAP. IIII.

Uenadmodum Anima, alia est totius vniuersi anima, alia verò singulorum viuentium; ita Natura, quæ animam insequitur, quædam esse dicitur vniuersi natura, quædam verò propria singulorum. Natura communis est vis seminaria, à mundi anima infusa materiæ; de qua multa à Plotino in libro de natura, & contemplatione dicuntur. Natura verò propria, est vis seminaria, à propria singulorum anima propriæ materiæ tributa. Ex quo euenit, quòd quamuis natura vniuersalis ad omnium generationem conducatur; non tamen valet generare leonem, vel equum, & ita de singulis, sine propria equi, vel leonis natura. Si per fundamenta, & principia Arist. vniuersalem naturam explicare vellemus; nil aliud dicere possemus, nisi quòd ea esset, vel Deus, vel Cœlum, vel vniuersa caussarum series; quarum nulla, propriè natura dici meretur. Hanc enim propriè sumptam naturam, Peripatetici non cognouerunt: cum neque etiam putarint dari animam vniuersi, cuius hæc communis natura dicitur esse proles. Ex his patere potest, minùs rectè Simplicium in 2. Phys. sententiam Arist. de natura, cum sententia Platonis permiscuisse; valde enim diuersa est opinio eorum; adeò, vt consiliari minimè possint. Insuper patet, perpe-

ram sensisse Philoponum, dum in 2. Physic. dixit definitionem naturæ ab Arist. traditam, esse imperfectam: & ita debere perfici, dicendo: Naturam esse vitam, siue vim, quæ per corpora diffunditur; eorum formatricem, & gubernatricem; initium motus, & quietis; in quo est primò, & per se. Hoc cum dicat Philoponus, primò imperitè sententiã Platonis cum ea Arist. permiscet: quod enim addit, præsertim Platonicum est. Præterea definitionem, quam Arist. vult esse communem, & ipsemet communem affirmat, ita contrahit; vt non amplius sit communis, sed soli formæ conueniat. Insuper, ex communis naturæ declaratione colligi potest recta explicatio illius sententiæ, quam etiam Arist. in primo cœli 32. approbavit; quæ est, Deum, & Naturam nil frustra facere: quæ sententiã, de vniuersi natura verã est; dicimus enim Deum, vt causam primam naturam, vt vitam postremã, & causam proximam, nil frustra facere. Ex qua sententiã colligitur primò, quod si extrema nil frustra faciunt, etiam media nil frustra facere dicuntur. Insuper colligitur, opus naturæ esse opus Dei: ac, vt dicebat Plotinus, esse contemplationem quandam; quatenus est absolutio primæ contemplationis. Ex cognitione etiam naturæ communis, & animæ vniuersi, conuenienter rationem assignare valemus generationis animalium quorundam, & plantarum, sine proprio semine eorum; sed vel ex halitibus cum humi.

humida terra permixtis, vel ex putri aliqua materia: Hæc enim carentia vita, vitam producere non possent, nisi per animam mundi, & vniuersi naturam, in ea materia inessent latentia semina viuentium. Sed iure aliquis dubitauerit, quomodo ex Platonis sententia dictum est, Naturam esse præcipuum, & verum generationis principium, & esse vim seminariam: cum ex aduerso Simplicius, qui Aristotelem per Platonem explicat, affirmet, & in secundo de naturali Auscultatione, & in secundo de Cælo; Naturam esse principium patiens, & esse propensionem quandam materiæ ad formam; & propterea inter materiam, & formam, modo aliquo mediare. Cui difficultati duobus modis satisfacere valemus. Primò, asserendo Simplicium id dicere, non de prima, & propriè sumpta natura; sed potiùs de umbra eius, per quam materia ad formam paratur, & proclius redditur. Hinc in sua digressionem secundi de naturali auscultatione dixit Simplicius, propriè sumptam naturam, esse vitam postremam, & esse propriè principium efficiens proportionem respondens arti: ideo dubitauit, an de hac propriè sumpta natura verba fecerit Arist. Secundò dicere valemus, quòd etiam natura propriè sumpta, est potiùs idoneitas, & via ad formam, quàm propriè principium motus: quoniam esse propriè principium motus, soli conuenit animæ. Insuper, vis seminaria mediare dicitur: quatenus non est id, cu-

Q.

ius est semen, cum postrema perfectione; sed
via ad illud. Accedit postremò, quòd Anima
dicitur propriè principium motus in loco;
Natura verò est propriè principium genera-
tionis. Et hæc satis de Natura.

De Mundo corporeo.

CAP. V.

Voniam Natura in corporibus ver-
satur, & nobis de attinentibus ad
corporeum mundum futurus est
sermo: iure merito confusè primò,
ac vniuersè de corporeo mundo loquemur;
vt innox ad magis propria deuenire valeamus.
Ordiam autem à variis mundi significationi-
bus; vt, de quo sit sermo, magis reddatur con-
spicuum. Vniuersum id esse dicitur, in quo
cuncta in vnum versa sunt, & quod cuncta mo-
do sibi consentaneo includit. Et quoniam va-
riis modis possunt in aliquo cuncta inueniri;
propterea multiplex confurgit vniuersum.
Nam primò vniuersum duplex est, vel incor-
poreum, vel corporeum. Vniuersum incorpo-
reum adhuc multiplex est: nam vel est vniuer-
sum solùm in eminentia, & causa; in qua ac-
ceptione ipsum vnum, hoc est, Deus, est vni-
uersum: vel est vniuersum in forma exemplari;
sic mens prima, & singulæ subsequentes,
sunt vniuersum; in singulis enim omnes rerù
ideæ inueniuntur. Hoc est vniuersum, quod
verè est ideale, ac intelligibile. Datur in tertio
gradu vniuersum in rationibus positum, ad
animas

animas pertinens: singulæ enim animæ rationis compotes, includunt rerum omnium rationes; & propterea tot sunt mûdi rationales, quot animæ. Altera ex parte vniuersû corporeû, vel per corpora extensû, multiplex est: Nã vel est vniuersum absolutè, vel in parte. Si absolutè, hoc duplex est: nã vel est vniuersû seminarium; & hoc est natura in vniuersa materia cõsiderata, in qua insunt semina omnium: vel est vniuersum iam ad frugè deductum; & hoc est aggregatû ex vniuersa materia, & idearum participatione. Si verò est vniuersum corporeum in parte, hoc multiplex est: nam vel est vniuersum igneum, & purum; & huiusmodi est cœlum, in quo eminentiæ, & puritates elementorum inueniuntur, redactæ modo aliquo in naturam & conditionem ignis: vel est vniuersum impurum, & tenebricosum; & hoc est mûdus mortalis, in quo cuncta inueniuntur, sed cum conditione mortali. Ideò dixit Iamblicus, in cœlo esse terrena, sed modo cœlesti; in terra cœlestia, sed modo terreno. Insuper, vnumquodque elementum, ex sententiâ Platonis, est vniuersum; quoniam in singulis sunt omnia: non enim corporea elementa, pura sunt; sed denominantur à superabundanti; adeò, vt detur vniuersum æthereum, vniuersum aereum, aqueum, & terreum. Deinum tot mundorum; totque vniuersorum, voluit opifex compendium, & veluti epilogum constituere: huiusmodi autem est homo, in quo sin-

Q 2

guli enumerati mundorum gradus, modo homini conuenienti inueniuntur: quos cum in homineter maximus Mercurius cōspexisset, iure exclamauit: O homo, admirabilis nature artificium. Patet, quid de mundorum gradibus, ex sententia Platonis dicere debeamus: qui per fundamenta, & principia Peripatetica, concedi omnes nō possunt; præsertim, quia Arist. nec ideales, nec rationales, nec seminarios mundos ponit: sed eos potius pro facultate variis rationibus reicit: nec ita singula esse in cælo, & in singulis elementis existimat, ut Plato. Propterea Arist. ex enumeratis concedit mundum incorporeum, qui est omnia in eminentia: Ex corporeis, ponit mundum pro vniuerso corporeo. Insuper admittit mundum paruum, metaphoricè mundi nomine designatum: Cælum concederet esse mundum corporeū, sola eminentia cætera corpora continens; non ita tamen, ut modo aliquo formas quatuor elementorum includeret redactas ad igneam puritatem. Quare ita dissentiant, ut ratione diuersitatis principiorum conciliari nequeant.

Quomodo Mundus sit vnus.

CAP. VI.

I ad nuper dicta conuertimur, variasque mundi significationes, mundorumque gradus consideramus: optimè percipiemus, mundum & vnus,

vnum, & duos, & plures, & innumeros iudicari posse: adeo, vt à calumnia conuenienter vindicare valeamus Empedoclem; qui mundum litis, & amicitiae excogitauit: necnō alios nonnullos, qui mundos innumeros reperiri existimarunt; verè enim mūdi sunt multi: quorum illi sunt maiores, & magis continent; hī minū extēduntur, magisque indiuidui sunt. Eadem ratione, & via, gemitus Alexandri rectam rationem assignare valeamus: deplorauit enim Alexand. conditionem suam, audiens plures dari mundos, cū ipse incomparabili labore adhuc vnus imperio non fuisset potius. Inquiunt alij, causam fletus, & lacrymarū eius, fuisse desiderium imperij inanium mundorum Democriti: sed falluntur; non enim Alexander, qui cumulatè ab Arist. didicerat, vnicum esse mundum corporeum; tam crasso detinebatur errore, vt putaret dari innumeros illos Democriti mundos. Sed censendum est, eum iure luxisse; cū contulisset hunc corporeum mundum, pro cuius assequendo imperio laborauit, cum mundo eminenti, & diuino: nouit enim mundum hunc esse mundū mortis, & tenebrarum, supra quem dantur alij longè præstantiores; pro quorum adeptione inania sunt arma, & militaris ea disciplina, qua se cæteris antecellere manifestauit. Datur itaq; varij mūdorum ordines: in quibus, præter cætera, hoc est admirabile; vt ex omnibus, quasi ex centro, & orbibus, vnum confurgat

Q3

vniuersum; omni ex parte, cunctisque modis,
 vniuersi plenitudine, & conditionibus hone-
 statum. Verum ex innumeris mundis vnum
 eligens, qui presentis est considerationis, mū-
 dum scilicet corporeum ex omnibus corpori-
 bus constitutum; assero vnā cum Platone, &
 Arist. eum esse vnum. Rationem vnitatis eius,
 assignauit Plato in Timæo inquiring: Vnus
 profectō est mundus, si modō ad vnius simili-
 tudinem est formatus, &c. adeō, vt ex vnitatem
 mundi Idealis, ostēdat mundum corporeum
 esse vnum. Hanc rationem parui pendunt Pe-
 ripatetici, & præsertim Alexander: quia etiam
 hominis, equi, & aliorum, vna est Idea; & ta-
 men multa sunt indiuidua sub specie, eam imi-
 tantia. At falluntur profectō; quoniam secus
 de totius idea, quā de idea partium se habet:
 nam de ratione Ideæ vniuersi est vnitatem, ac vt
 vnum solum sit participans; nam idea vniuer-
 si est quid aggregatum ex omnibus Ideis,
 de cuius ratione est vt non possit à multis
 participari: & hoc indicat Plato addens:
 Quod enim viuientia omnia, quæcunque in-
 telliguntur, continet, socium alterum ha-
 bere non potest: est itaque de ratione vni-
 uersi, vt vnicum sit. Et Aristot. dum potiorem
 causam vult asserere, quæ cæterarum sit fun-
 damentum, ad hanc confugere cogitur; vt pa-
 tet ex mundi definitione, ac etiam ex nomine:
 nam & vniuersum ab eo nuncupatur, & om-
 ne, & totum, & cunctorum ordinata series, &
 rerum

rerum plenitudo; & magnum, ac vniuersum animal: quæ omnia indicant, de ratione vniuersi hoc esse, vt vnū sit; ideò de ratione ideæ vniuersi, id ipsum esse dicitur. Scio nonnullos ex interpretibus Arist. existimare, mundo solum repugnare multitudinem ratione materiæ, non autem ratione formæ: quos manifestè errare patet; si nomen, definitionem, proprietatemque mundi consideramus; quæ ab Aristotele explicantur. Propterea cum Platone, & Aristotele dicamus; etiam de ratione formæ mundi esse, vt vnus sit. Præterea, mundū esse vnū, cōfirmatur ex efficiente, & fine: nā fluit ab ipso vno, & ad vnū cōuertitur, & tendit; qđ ab ipso vno, vt vnū est, fluit, vnū est; quod tendit ad vnum, & proximè ex corporibus cum vno necitur, pariter vnum esse debet. Demum ostenditur mundi vnitas à Platone, ratione sumpta à materia; quæ est caussa, sine qua res non valent esse multæ: nam materia mundi, est corpus omne, sub sensum cadēs. Dicamus itaque: Quod constat ex vniuersa materia; immò id, de cuius ratione est, vt ex vniuersa materia cōstet; necessariò est vnū: Vniuersum est huiusmodi: Quare vniuersum necessariò est vnū. Arist. in 12. Metaph. 49. mundum esse vnum ex eo ostendebat; quia primum principium, primaque entelechia, vna est; nec potest esse multiplex: quæ ratio similis est rationi Platonice supra relatæ, desumptæ ex ipso vno, à quo mundus pendet. Hæc tamen est

differentia; quia secùs Plato dependentiam mundi ab vno manifestat, quàm Arist. & magis ipsum vnum supra mūdum eleuat, quàm faciat Aristoteles.

De principiis proximis corporei Mundi.

CAP. VII.

SI à primis ordiri volumus, & Mundi principia cupimus cognoscere, primò nobis occurrit vnum, quod absolute principium est: mox sequuntur in omnibus recedentibus à primo, tria communia principia; infinitū, terminus, vnio: succedunt tertio quinq; rerum genera, siue communes essendi caussæ; essentia scilicet, identitas, alteritas, motus, & status; quæ principia, & genera, modo quodam intelligibili reperiuntur in mundo intelligibili, modo rationali insunt in mundo rationali, demum modo corporeo inueniuntur in mundo corporeo. Vt in supernis supra corpus collocatis, ex principiis dominatur terminus, & vnio; ex generibus, essentia, status, & identitas: ita in corporibus dominatur infinitum, motus, & alteritas. At de principiis loquens, quoniam priora sunt, assero cum Platone in Philebo, principij nomen propriè denotare caussam efficientem: quod etiam latenter indicauit Arist. in 3. de anima cont. 19. in qua significatione absolute vnum est primum principium; Latè tamen principij nomen ad alia quoque extenditur. In

In qua latiore significatione dicendum est, tria esse principia corporum, terminum scilicet, infinitum, commiscens; siue mensuram, incommensuratum, terminans, & magis Peripateticè loquendo, formam, materiam, efficiens; ex quibus consurgit genitum, siue terminatum, siue vnum: quauis voce utaris, nil refert; nam idem significatur. Efficiens proximum, & seminarium, quod est mouens ab alio motum, est natura: quæ ab anima recipit semina rerum, & ea duce, ad frugem illa perducit; qualitatibus, vt instrumentis, materiæque dispositionibus vtens. Terminus, & mensura, siue forma, est imitatio ideæ, siue eius umbra; quæ propriè principium non est, sed principij imitatio; nam idea rectiùs principium nuncupatur. Ultra efficientem causam, & ideam, siue eius imitationem, sequitur genus tertium, vt cum Platone in Timæo loquar; scilicet materia, quæ locus est imitationis ideatum; ex quo vnâ cum termino, compositum, tanquam Proles consurgit: Quæ materia Magnum, & Paruum nuncupatur. Sic Arist. in 1. Physic. tribuit Platoni, quod pro principiis posuerit, magnum, paruum, & vnum; per magnum, & paruum, denotans materiam: per vnum verò ideam, siue eius imitationem; vt ex Philebo, & præsertim ex Timæo colligitur. Hæc de principiis est Platonis sententia. At conferamus eam cum opinione Arist. & perpendamus, an re vera dissentiant. Arist. in 1. Phys. dimisso efficiente, &

solum loquens de principiis internis, tria statuit generationis principia; materiam, formam, & priuationem Ratio, cur tria posuerit, est; quoniam de principiis loquitur generabilium, in ordine ad generationem; generatio est transmutatio quaedam: de ratione transmutationis est, ut tria includat, subiectum, & duos terminos; vnum, a quo recedit; alterum, ad quem progreditur: hinc tria confurgunt principia, materia, forma, & priuatio; materia est subiectum; forma, & priuatio sunt termini: & quoniam termini transmutationis debent esse oppositi, ideo principia rerum ab Aristotele statuuntur opposita. Aristoteles itaque pro internis principiis statuit materiam, formam, & priuationem; quæ verè tria sunt: Plato ponit magnum, paruum, & vnum; quæ non tria, sed duo principia sunt; nam magnum, & paruum, materiam solam circumscribunt. Insuper, Aristot. cōtrarietatem accipit loco principiorum ad formam pertinentium: Plato accipit contrarietatem loco materiæ. Demum Aristoteles priuationem numerat inter principia: Plato eam prætermittit, & negligit. Iure itaque videntur dissentire, & iure videtur de his omnibus Plato ab Aristotele carpi. Quid itaque dicendum est? Affero breuibus, Platonem, & Aristotelem de his re vera nō dissentire. Nam vel loquimur de principiis rei genitæ intrinsicè constituentibus; & sic, ex opinione vtriusque duo sola sunt, materia, & forma; ut ex Aristotele.

Aristotele.

Aristotele patet in primo Physicorum, ubi ait, privationem non remanere in genito; & ex Platone id ipsum patet in Timæo, & Philebo; & in hac consideratione principia non sunt contraria: vel loquimur de principiis in ordine ad generationem, considerando terminos generationis; in qua consideratione principia, hoc est, termini generationis, ex opinione utriusque sunt contraria; ut patet ex Arist. in 1. Phys. & ex Platone cumulatissimè in Phædone; ubi latissimè ostendit, omne, quod fit, fieri ex contrario, tanquam ex termino; & ea omnia de contrarietate principiorum ibi declarat, quæ mox ab Aristotele in primo Physic. explicantur: adeò, ut de re hac nedum maximè conveniant; verùm insuper Arist. multa ex Phædone Platonis ad contrarietatem principiorum pertinentia, desumpsisse videatur. Et ad instantias: Ad primam, dum dicitur, Plato ponit duo interna principia, Arist. tria; respondeo; Plato ponit & duo, & tria, quemadmodum Arist. duo in ordine ad rem genitam, tria in ordine ad generationem, ut ex Phædone latissimè patet. Ad secundam, quia Plato contrarietatem ponit loco materiæ, Arist. loco formæ; dico manifestè errasse Aristotelè, dum in 1. Phys. cont. 55. loquens de contrarietate, quæ pertinet ad terminos generationis, tribuit Platoni, quòd eam statuerit loco materiæ. Nam verè Plato materiam designavit terminis includentibus oppositionem, ut in progressu apparebit; sed

tunc non loquebatur de contrarietate terminorum generationis, de qua loquebatur Arist. nam de huiusmodi contrarietate loquitur in Phædone; & eam non ponit pro materia, sed pro terminis generationis: ideo culpandus iure videtur Aristot. qui contrarietatem terminorum generationis sumpsit ex Phædone Platonis; mox Platonem, quasi secus sentientem, carpit, & reprehendit. Ad tertium, quia Plato despicit priuationem; respondeo, quomodo se habeat priuatio ad materiam, in sequentibus apparebit: Priuatio proculdubio inter principia intrinsecus rem constituentia numerari non debet; ideo in Philebo, & in Timæo Plato eam neglexit: Quod ea sit terminus, à quo generationis, in Phædone manifestauit; ubi terminos generationis statuit cōtrarios. Quare colligo, de numero principiorum internorum litem solū esse in verbis.

De Materia & Priuatione.

CAP. VIII.

AM doctè & accuratè Plato in Timæo naturam, & conditionem materiæ explicauit, vt animus rectè dispositus nil vltra valeat expetere. Accomodatissimè enim asseruit; eam esse locum, qui nunquam interit; sed omnibus, quæ fiunt, sedem exhibet: esse sinum omni dispositione, & forma denudatum; vt omnes recipere valeat. Et quoniam omnino est potestate, solū

solūm respicit aliud; & eius natura infinita penitus est, solūm maximè nata terminari ab alio: ideo, vt eius interminata, infinita que natura manifestaretur; vocibus infinitatem præferentibus est circumscripta: & nuncupata est magnum, & paruum; hoc est, indefinitū quoddam, natum cū angustis, tum latis terminis circumscribi. Iure etiam duabus vocibus, hoc est, binario, designata est; vt Pythagorę sententia explicaretur, qui numerum parem, numerumque binarium conuenire materię existimauit; & iure quidem: nam, vt binarium est initium multitudinis, & diuisionis (statim enim cū ab vnitare recedimus, in binarium labimur) ita materia cum quantitate, multitudinis, & diuisionis est origo. Insuper, vt numeri impares vnā iuncti, eandem semper constituunt numeri figuram, quadratam scilicet; numeri verò pares, semper diuersam: ita materia, quasi numerus par, distinctionis, & multitudinis est mater. Demum magnum, & paruum, optimè circumscribunt, nedum naturas sed etiam interminatas dimensiones, que materiam semper comitatur. Præterea, quoniam vniuersa latitudo eius, quod est, consideratur in formis, vel vmbri earum; & quoniam materia est infra hanc latitudinem, & solūm vmbriarum est capax; ideo iurè verè non ens, infra ens, & exemplar diuinitatis expers, nuncupatur. At non propterea est nihil; adeò, vt, que ex materia fiunt, absolutè ex nihilo fieri; & ex

nihilo, tanquam ex parte cōstare dicantur: est enim non ens, quia est infra latitudinem formæ; attamē est locus, & vehiculum umbrarū. Perpendamus, an iure Plato ab Aristot. reprehendatur, vt pertinet ad conditionem materiæ: nam in quinque ab Aristot. carpi videtur. Primò carpitur in 4. Phys. quia materiam existimauerit esse locum: secundò carpitur in primo Phys. quòd materiam dixerit esse non ens: tertio, quòd eādem statuerit cum priuatione: quartò, quòd eā asseruerit esse contrarietate: postremò, quia Arist. asserit materiam malam, & fœminam ex euentu, & ratione priuationis: Plato verò per se, cū materiam à priuatione non seiunxerit. At facile est ab huiusmodi calumniis vindicare Platonem. Ad primum dico, materiam esse locum, non corporum, neque rationum, siue idearum; sed formarum, siue participationis earum; nam multiplex est locus: Materia est locus metaphoricè, vt ab eodem Arist. in 3. de anima cont. 6. intellectus dicitur locus formarum intelligibilium. Ad secundam obiectionem patet solutio ex dictis: iam enim explicauimus, quomodo materia à Platone non ens nuncupetur. Ad tertium, dum ei obiicit Arist. quia priuationem à materia nō seiunxerit; Plotinus pugnans pro Platone asserit, re vera materiam à priuatione nō seiungi: non enim seiungitur subiecto, vt idem Aristot. fatetur; non ratione, quia non distincta vtriusque est ratio; sed vnum per alterum defini.

finitur. At si rem accuratè perpendimus, nec Arist. rectè carpit Platonem, nec Plotinus rectè eum defendit. Primò Arist. non rectè carpit; quoniam Plato materiam, & priuationem, non rem eandem existimauit: sed in Phædone manifestàs, omne, quod fit, ex contrario fieri, rectè indicauit priuationem esse terminum à quo, non autem subiectum generationis. Insuper in Timæo, cùm dixerit, materiam esse locum, qui nunquam interit, & esse denudatam omni forma; rectè manifestauit materiã à priuatione distingui: nam priuatio interit in aduentu formæ; & non dicitur denudata, & priuata, nouit itaque Plato, materiam esse quid distinctum à priuatione. Quod manifestissimè colligo ex dialogo, qui Lysis, siue de amicitia inscribitur: vbi manifestans, quæ requiruntur ad appetitionem, ostendit ea esse trias scilicet appetibile, vt bonum; appetens; & oppositum appetibilis: & manifestat, non oppositum appetere suum oppositum: sed subiectum, quod neutrum est, occasione vnius oppositi in eo existentis, appetere alterum. Ex quo patet, Platonem seiunxisse priuationem oppositam formæ à materia; & materiæ assignasse non quale, siue negationem. Plotinus, qui pro Platone disputans, nititur ostendere materiam à priuatione nõ distingui ratione, etiam minùs rectè sentire videtur: quamuis enim in definitione vnius alterum accipiatur, non propterea definitione sunt

idem, cum vtriusque assignetur diuersa definitio. Priuatio enim est absentia formæ in materia, cum facultate ad eam recipiendam; materia verò est subiectum non habens formam, & natum eam recipere. Errauit Plotinus, quia non distinxit negationem à priuatione; nec rectè nouit, quæ sit ea priuatio, quæ ab Arist. inter principia ponitur. Ideò cum Plato dixerit in *Lyside*, non quale appetere quale; & in *Timæo* asseruerit, materiam sine sensu tangentis tangi; hoc est, per negationem cognosci, & de ea negationes esse veras; Plotinus loco priuationis considerata ab Arist. negationem, & non quale considerauit; quæ negatio, non est quidem essentia materiæ, sed de ea verè dicitur: verè enim materia non est ex sui natura homo, non est cælum, non formata; at non propterea est ipsa negatio; sed est id, de quo negatio verè dicitur: non autem priuatio ita se habet; priuatio enim non verè dicitur de natura materiæ: nam materia non est ex sui natura albà, non autem ex sui natura est priuata albedine; quoniam si ex sui natura esset priuata albedine, non posset eius natura cum albedine conseruari. Seiunxit itaque Plato materiam à priuatione; solum dixit, de materia, ex sui natura, veram esse negationem; vt etiam Themistius, & Alexander ex sententia Arist. rectè explicarunt. Ad quartam obiectionem, quia Plato sumpsit contrarietatem pro subiecto: Respondeo, eum non sumpsisse pro subiecto contrarietatem
termi.

terminorum, de qua loquebatur tunc Aristot. sed solum subiectum designasse per voces indicantes naturam, & conditionem quandam infinitam, & interminatam. Ad postremam instantiam, quia Plato materiam dixit per se malam, & expetere contrarium, patet solutio: nam Plato materiam à priuatione seiunxit; ideò non asseruit eam esse per se malam, quia sit priuatio; sed solum esse per se malam cum negatione; quoniam de eius natura, vera est negatio. Inmò Plato in *Lyside* cumulatissimè id declarauit, quod mox Aristot. in primo *Physicor.* 81. breuissimè ex propria sententia profert: declarauit namque Plato, non malum appetere bonum; sed id, quod neutrum est, ob mali sensum, appetere bonum, tanquam medelam. Sed de hoc infrà latiùs agam; dum considerabo, an materia sit bona, vel mala.

Quomodo Materia cognoscatur.

CAP. IX.

Quoniam Materia, Diuinitatis est expers, propria idea est destituta; & solum aliud est, siue infinitudo, aliteritas, & locus capax imaginis idearum: propterea per se intelligi nata non est; sed quemadmodum ceteros actus, ita actum cognitionis aliunde recipit. Cognoscitur primò materia per negationem; & iure quidem, cum de ea veræ sint negationes, vt patuit. Huc cognitionis modum manifestauit Plato in *Ti-*

R

mæo inquiring, materiam sine tangentis sensu
 tangi: nam ad eam conuersa animi acies, per-
 inde se habet, ac oculus corporis ad tenebras.
 In hoc cognitionis genere cōuenit materia cū
 Deo; nam Deus quoque negatione cognoscitur:
 & iure conueniunt, quia ambo extrema
 sunt. At differunt; quia negatio in Deo oritur
 ex perfectione, & eandem manifestat: de Deo
 enim agentes, negationi superaddimus, quòd
 sit quid eminentius: Deus non est cœlum, sed
 cœlo eminentior: non anima, non mens: sed
 aliquid supra mentem, & animam: Materiam
 explicantes, e contra negationi addimus quid
 infra: nam Materia non est anima, sed infra a-
 nimam; non est natura, sed infra naturam; &
 ita de singulis. Sic etiam Arist. in 10. Metaph.
 vnà cum Platone dixit, materiam negatione
 cognosci. Dum materia per negationem ex-
 plicatur, non est putandum, eam esse puram
 negationem; est enim pura negatio graduum
 formarum, non autem pura negatio absolutè;
 alioquin nil prorsus esset: ideò putandum est,
 eam in negatione cum quadam affirmatione
 esse positam: quam subindicamus, dum addi-
 mus, sed aliquid infra. Et propterea non ita se
 habet anima, dum materiam considerat, vt dū
 nihil intelligit: dum enim nihil intelligit, asse-
 rit id nihil esse: non sic de materia dicit. Pro-
 pterea Scotus, dum materiæ tribuit actum il-
 lum, quem entitatum appellat; rectè sentit,
 & cum Aristotele, & cum Platone: at minùs
 rectè

rectè loquitur. Non enim apud Arist. propriè dicitur actus; nec apud Platonem, aut actus, aut entitatius: sed cùm de materia aliquid affirmare debeamus, ne videatur penitus nihil, ad eam affirmationem cõuenienter ducimur per analogiam; quam rectè, & conuenientissimè formamus, respiciendo ad transmutationes, & formas, quibus ea subiicitur. Cognitionem materię per analogiam, manifestauit Plato in Timæo inquiring, eam adulterina ratione vix opinione percipi posse. Cognitione per analogiam, posita est in conuenientia plurimarum rationum: nõ enim cognoscere materiam per analogiam, est cognoscere materiam per respectum ad formam, vt multi censent: qui enim hoc dicunt, verè indicant se ignorare, quid sit analogia, & quali methodo cognoscatur materia. Explicatur autè materia per analogiam vario modo: veluti, dùm à Platone nuncupatur locus, nuncupatur sinus informis, species inuisibilis, binarius, Sylua, Mater mundi, nutritrix formarũ, & similibus vocibus; quæ cùm per metaphoram tribuantur materiæ, ad analogiam rediguntur: metaphora enim est quædam analogia, vt dixit Arist. in Rhetoricis. Ex quo patet, licere etiam in scientiis nonnunquam, ratione difficultatis rei, vti metaphoris. Præsertim tamen materia per analogiam explicatur; dum similitudo, & conuenientia rationis, sumitur ex materia rei artificiosæ: id eo dicimus; vt lignum se habet ad lectum, &

materia rei artificiosæ, ad rem artificiosam; ita materia rerum naturalium, se habet ad ea, quæ natura constant. Sic itaque per negationem, & analogiam ducimur in materiæ cognitionem: analogia est nobis familiarior, negatio verior: analogia remotiùs, negatio intimiùs nos ducit ad eam; quatenus post analogiam etiam dicimus materiam, nec locum, nec matrem, nec nutricem absolutè esse; sed solùm ei similem. Ex utrisque itaque modis confurgit integra nostra cognitio materiæ, quæ cognitio est omnium infima: nec vnquam rectè dicemus, materiam per se à nobis cognosci; cum materia careat idea, ratione, & notione, quæ intellectum formare valeat.

*An Materia sit genita, & Mundi generationem
antecedat.*

CAP. X.

Manichæi Materiam primam, non secùs ac Deum, existimarunt esse initium primum, à nullo pendens: cætera verò omnia à Deo, & à materia pendere: ita tamen, vt bona penderent à Deo, mala verò à materia; inter quæ duo boni & mali principia, perennis vigeret pugna; & in nonnullis vnus, in aliis alterius appareret victoria. Stoici cum Manichæis in hoc conueniunt, quòd materiam asseruerunt esse initium primum, ab alio non pendens; quæ ita patiendi esset principium, vt Deus agendi, & mouen

mouendi: dissenserunt tamen: quia materiam, non malam, sed mediam, & indifferentē nuncuparunt. Hi, quatenus conuenerunt, longè recesserunt à vero: cū enim materia bonum appetat, bonum quærat, ad bonum conferat, ad bonum dirigatur; vt ab ipso bono pendeat, necesse est: nam quærūt bonum ea solū, quæ pendēt à bono. Accedit, quòd ipsum bonum, non absolutē ei dominaretur, nisi ab eo absolutē penderet: Cū itaque bonum absolutē debeat dominari materiæ; est necesse, vt materia ab eo pendeat, & sub eius facultate posita sit. Ac demum, vt vniuersum optimè sese habeat, vnicus esse debet Princeps eius: vt Princeps verè sit vnus, est necesse, vt cætera omnia ab eo pendeant: Pendet itaque materia ab ipso vno, ab ipsoque bono; cum quo insolubili nexu iungitur; & admirabili catena imaginum, seminum, rationum, idearumque ligatur. Pendet ab ipso bono, tāquam ab efficiente per emanationē materia, quo ad esse suum; nam ab eo pendet, & formator omnium, & formabile: at quo ad actum, proximè pendet à participatione idearum. Materia antecedit corporeum mundum, non tempore, sed origine; nam emanauit materia vnā cum forma: quæ emanatio, quo ad esse materiæ, terminatur primò ad materiam; quò verò ad actum, terminatur primò ad formam, siue imaginem formæ: Primum, sine medio manat à Deo: alterum verò, mediante idea; cuius forma exi-

Sens in materia, est participatio. Inquit Plato, quòd materia, ante ordinem, & generationem mundi, fluctuabat, & inordinatè mouebatur: quæ sententia est vera, cum de materia prima, tum de materia proxima mundi; immò Plato eam profert de materia proxima, quæ sub sensum cadit: qui inordinatus, & fluctuans motus, negationem & priuationem potius denotat, quàm motum verè contrarium ordinato. Et id à Platone dicitur; vt manifestetur, quid conueniat materiæ ratione propria, vt materia est; & quid ei conueniat munere opificis, & formæ: Materia enim, & sensibilia corpora, seorsum ab anima mundi, confusè, & sine ordine mouentur; hoc est, penitus carent ordine, decore, & perfectione. In eadem quoque consideratione ualemus concedere Chaos ante mundi compositionem: quatenus materia primò, mox reliqua corpora, ad quæ prius origine terminatur generatio, quàm ad formam mundi; sunt ex se confusio, inordinatio, terminorum priuatio: quæ mox per mentem componuntur, terminantur, rediguntur in ordinem. Ideo iure de Chai inordinatione cecinit Ouidius:

Hanc Deus, & melior litem natura diremit.
 Melior autem illa natura, per quam Chaos in ordinem fuit redactus, Mens Diuina fuit. Colligens itaque dico, materiam ab ipso Bono mansisse, & recepisse id esse, quod ei conuenit: à Mente recepisse ordinem; ab Anima motum;
 à Na-

à Natura proximè formari; demum per imitationē ideæ, intrinsecùs perfici, & terminari.

Conditiones nonnullæ materiæ.

CAP. XI.

Quoniam Diuina Mens, rerum omnium formis est decorata, ap-primè est fœcunda; summopere est nata efficere, suæque perfectio- nis umbras aliis impartiri; quod fieri non poterat sine communi aliquo subiecto, quod effectio- ni subiiceretur, umbrasque idearum reciperet: propterea necessaria fuit materia. Et quoniam id, quod pro receptione optimè est paratum, debet nil recipiendorum in sui natura includere; iure materia omnino nuda, omnino egena esse debuit; vt splendidissimè posset indui, nulla ratione formanti resisteret, & ex summa eius indigentia, mira opulentia cõsurgeret. Nuda itaque penitus formis est conditio materiæ; & propterea dicitur exemplar diuinitatis expers. Insuper, quod omnino, & maximè debet pati, & perpeffionis aliorum futurum est initium; omni efficiendi facultate debet esse destitutum: materia, huiusmodi esse debuit: iure itaque, vt primum efficiens nulla ratione patitur, ita primum hoc subiectum nil valet efficere: & iure Diana sterilis nuncupatur, ex cuius sterilitate eximia fœcunditas cõsurgit. Prætereà, quod omnibus figuris circumferibi, omnesque terminos susci-

pere debet; vt cunctis careat, necesse est: iure itaque materia, magnum, & paruum; ac insuper infinita, vel potius infinitudo nuncupatur. Neque propterea cum Stoicis, & plurimis ex antiquis putandum est, materiam esse corpus; nam si corpus esset, iam formam haberet, nec esset nata recipere omnes: habet tamen materia dimensiones sibi coaeternas, termino destitutas; ratione quarum nuncupatur magnum, & paruum: adeo, vt primò consideretur natura materiae; mox participatio dimensionum, & quantitatis. Dum cogitamus, magnitudinem aduenire materiae; non est putandum, vt per eam tunc materia, quasi ex angusto, ac indiuiduo loco, in latum extendatur; nullibi enim ita contracta considerari potest materia: sed solum est dicendum, quòd cum prius quãtitate careat, mox eam habet. Imaginamur tamen nonnuquam materiam, quasi dimensionem quandam inanem; & propterea nonnuquam, cum ab Arist. tum à Platone, vacui nomine designatur. Iure primum omnium quod in materia recipitur, moles est; nam per molem redditur diuidua: & cum diuidatur, valet simul per varias partes, omnes formas recipere, & cuncta fieri; quæ fieri non potuisset, si indiuidua permanisset. Partes itaque materiae, insequuntur quantitatem; non autem quantitatem antecedunt, vt minùs rectè nonnulli ex Latinis existimarunt; qui partes substantiae, quantitatem antecedentes excogita-

gitarunt. Insuper, cum materia per molem partes habeat; quæuis eius pars, quæ mortales recipit umbras, cum simul non valeat fieri omnia, temporis successione omnia fit: Dico, quæ mortales recipit umbras, ut portionem præcipuam eius excludam, cœli forma honestatam; in qua simul facultate, puritate, & eminentia quadam, omnia continentur. Sic itaque materia, virtute suæ naturæ, fit omnia; virtute quantitatis, recipit modo diuisibili. Demum, cum materia per interminatam molem nuncupetur infinita; non est putandum, ut ita sit infinita, ut superet omnes terminos: sed è cōtra infinita dicitur; quia infra omnes terminos collocata, nullum ex illis habet, & cunctos recipere valet; adeò, ut ratione opposita Deus, & materia nuncupentur infinita. Deus est infinitus, exuperans terminos omnes; materia è contra infra omnes collocatur: propterea, ut materiæ conuenit terminari; ita Deo maxime repugnat. De huiusmodi materiæ conditionibus, nulla profectò inter Arist. & Platonem lis est, sed summopere in sententia conueniunt ut etiam conueniunt de attinētibus ad potentiam materiæ: de qua cum plurima dicantur ab expositoribus Aristotelis,

nil vltra esse dicendum censui,
ne in re morarer
infinities
acta.

An Materia bona, vel mala cenferi debeat.

CAP. XII.

Ensuit Pythagoras ex Numenij relatione, materiam esse malá: & propterea ita esse initium malorum, vt Deus bonorum: id ipsum Manichæi postea existimarūt: asseruere Stoici materiam esse neutram, & indifferentem: Aristoteles dixit eam esse per se bonam, ex euentu malam; vt per se est ens, ex euentu non ens: Plato, non bonam, non malam; sed necessariam, & ordinatam in bonum, esse censuit. Sic itaque variegere hac videntur esse opiniones: quæ tamen intimiùs consideratæ, respiciendo ad diuersa, omnes conciliari modo aliquo possunt. Nam mala, & noxia est materia cū Pythagora, prauitate nõ pro forma sumpta, sed pro negatione vniuersi formosi boni: insuper est mala, ratione priuationis ei iunctæ; prauitate non formalis, sed in priuatione formarum posita: præterea est mala, sumendo prauitatem pro origine impotentia, & deprauationum rerum: nã inquit Plato in lib. de Regno, à primo conditore ordinem, & ornamenta omnia pendere, à deformitate verò materia, omnia incommoda. Insuper, materia cum Stoicis indifferens est; quia omni caret forma, & oppositarum æquè est capax. Tertio materia cum Aristotele bona est per se, intelligendo bonum pro gradu suæ essentia: quod bonum conuertitur cum ente latè sumpto; sic erit mala solùm ex euentu,

eventu, hoc est, ratione priuationis ei iunctæ. Demum cum Platone, immò cum eodem Aristot. materia nec bona, nec mala est; intelligendo nomine boni id, quod tale est per formam; sed est necessaria, ordinata in bonum, bonumque appetens. Ac vt exactius rem explicemus, & sententiam simul Platoniam, & Peripateticam aperiamus; dicamus materiam posse in multiplici gradu considerari: primò enim eam consideramus, quo ad attinentia ad eius essentiam; secundò, eam referimus ad formas, quibus caret, & recipere valet; tertio eandem referimus ad formas, quas iam habet. Materia in prima illa notione est bona, quatenus est; accipiendo bonum, vt conuertitur cum eo, quod modo aliquo est. Insuper est mala, per negationem formæ: Deinum est neutra, quia nullam habet formam, nec dispositionem. In secunda notione materia ex se neutra est; ratione potentia, est bona potestate; ratione priuationis, est mala per priuationem. In tertia notione, cum iam sit adeptæ formam, iam est adeptæ bonum; quamuis ipsa, bonum non sit: materia enim bonum, & formas recipiens, non fit bonum, sed bono potitur; non fit forma, sed ea ornatur; cum omnia, quæ recipit, sint aliena à sua natura, non ei opposita; non eam constituentia, sed eam ornantia: adeò, vt colligere valeamus, materiam fieri omnia, nunquam tamen à se recedere. Postremò, quia materia fit omnia, non verè, sed adumbratè; ac in

ea, quasi in antro recipiuntur, non formæ, sed formarum imagines: iure ea quoque inter recipientia infima est, proportionem respondens umbris, quas recipit: à quibus nos in terræ antro collocati deludimur, cum ea verè esse putemus; nec vnquam nos decipi animaduertimus, quousque anima in corpore sopita, non expergiscitur: & caput suum vnà cum mente supra cælum attollens, aciem ad verè entia nō conuerterit: in qua conuersione nos cætera negligentes, exclamamus: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

Quomodo Numeri, & Figurae sint initia rerum.

CAP. XIII.

Pythagoras, quem, vt Deum, excoluere multi, & Plato summopere est imitatus; ex numeris res constare, ac numeros esse essentias rerum existimauit: id ipsum frequenter quoque de Geometricis figuris, ac superficiebus affirmauit: Propterea etiam Plato, sæpe ex numeris, frequenter ex Geometricis figuris, res componi asseruit. Dicebat Pythagoras, Par, & Impar, Quadratum, & altera parte Lōgius, cum aliis ab eo enumeratis contrarietatibus, esse principia rerum. Præsertim tamen id munus tribuebat numeris: quoniam numeri magis seruant conditionem principij, quàm figuræ; cū
numeri

numeri sint priores Geometricis magnitudinibus, & figuris; immò cum figuræ Geometricæ in numeros, vt in principia resoluantur. Præterea, quia numeri sunt priores, & à materia magis seiuncti; conuenientiùs animæ, & menti respondent, quàm Geometricæ figuræ: è contra figuræ Geometricæ, quoniam magis seruant conditiones materiæ, aptiùs respondent materiatis rebus: ideo rectiùs abiuncta, per numeros, corporata, per Geometricas figuras explicantur. In Mente non Geometricæ considerantur figuræ, præterquam in eminentia numerorum; solùm ibi vigent originales numeri: in Natura præsetim figuræ inueniuntur: in Anima media, & numeri, & figuræ considerantur; numeri tamen dominantur. Hæc cum dicantur à Pythagora, approbentur à Platone, damnentur ab Aristotele; pro veritatis notitia, & Peripateticarum instantiarum repulsione, considerandum est: Pythagoram, & Platōnem, non adeò fuisse mentis inopes; vt putarint, re vera ex Geometricis figuris, Arithmeticiſve numeris res naturales constare; quemadmodum iis sæpe obiicit Arist. manifestissimè enim Plato Mathematicas disciplinas in accidentibus versari, neque præcipua rerū initia cognoscere, in sexto de R. P. & in 7. nec non alibi affirmavit. Lucidissimè etiam Pythagoras distinctionem numerorū, in numerantes, & numeratos cognouit: & propterea, dum figuras, & numeros esse initia rerum di-

xerunt; id in triplici significatione potest con-
 feri verum. Primò, intelligendo nomine nu-
 meri, & figurarum, non numerum Arithmeti-
 cum ab anima constitutum, vel externam fi-
 guram; sed numerum substantialem, ac figu-
 ram indiuiduam, & exactissimam; quæ in ideis
 viget, priores sunt anima, & reliquorum sunt
 initia; de quibus cumulatissimè in libro de I-
 deis verba fecimus. Secundò, eadem sententia
 vera est analogicè, ratione conuenientiæ in
 proprietatibus, & conditionibus. Et hoc luci-
 dissimè ex eo colligimus; quia cum Plato vni-
 uerso Orbi, & simplicibus corporibus putauit
 rit conuenire figuram orbiculatam; & propter
 eam moueri in orbem, in Timæo asseruerit: At-
 tamen respiciens mox ad proprietates, asser-
 bat: Vniuerso, conuenire figuram duodecim
 facierum; Igni, pyramidem; Terræ, figuram
 cubam; & sic de cæteris: in qua significatione
 dixit Arist. in 8. Metaph. cont. 10. definitiones,
 & essentias rerum, perinde ac numeros se ha-
 bere. Tertiò, vera est eadè sententia, respicien-
 do ad numerum; non quidem Arithmeticum,
 & numerantem; sed numeratum externarum
 rerum: in qua significatione dixit Arist. in pri-
 mo Cœli, & in secundo de Partibus animalium,
 Naturam multa perficere numero ternario:
 quatenus perfectio rerum proximè in tribus
 est posita, in principio, medio, & fine. Hæ tres
 explicationes, quamuis primo aspectu videantur
 diuersæ; attamen interius consideratæ, ita
 se

se habent, vt vna ex altera pendeat: ex numeris enim idealibus ortum ducunt, tanquam imitationes, & vmbrae, numeri rerum numerati, ac numerorum proprietates; quas nos deinde per numeros numerantes, vt nobis notiores explicamus: Quibus explicandi modis iure merito viri hi sapientissimi utebantur, Pythagoras, & Plato. Illi enim primò accuratam rebus mathematicis nauabant operam: nam optimè cognoscebant, ingenia per huiusmodi disciplinas conuenienter parari ad inquirendum in scientiis illud exactum, & exquisitum, quod eis conuenire potest; ad percipiendam vim demonstrationis; ad gradus abstractionum à materia, sine quibus nemo exactè philosophari valet. Propterea præcipiebat Plato, ne quis mathematicarum ignarus, in Academiam ingrederetur. Mathematicis itaque disciplinis Pythagoras, & Plato imbuti; euncta veluti per res sibi domesticas, & familiares; & veluti per res, quæ cunctis rebus conuenienter aptari possent, per mathematica explicabant. Et id etiam propterea libenter efficiebant; vt disciplinas, quas diuinum munus esse cognoscebant, seorsum à vulgi contagione solutas, purioresque conseruarent; & solis puris, solutisque animis eas patefacerent. Et iure etiam utimur numero, pro denotanda rerum perfectione: nam ex numero numerato consergit conueniens ordo, ratio, proportio, & consonantia rerum. Ex hæctenus explicatis

272 ACADEM. CONTEMPLAT. LIB. VII.

patet primò, numeris vario modo conuenire
virtutes: patet secundò, numeros, & figuras
esse, & non esse principia rerum: demum
constat, litem Aristotelis cum Pla-
tone, & Pythagora, his de re-
bus, esse in verbis, non in
sententia.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

STE.

